

PARKINSON KANUNU

C. NORTHCOTE PARKINSON (*)

Çev. Dr. Bilâl M. Özgüven

Herhangi bir iş, yapılabilmesi için ayrılan zamanı dolduracak şekilde genişler. Bu sayede işin (özellikle evrakla ilgili işlerin) zaman talebi elastiktir. Şurası aşîkâr'dır ki yapılacak bir işle o işi yapmakla görevlendirilenler arasında ya çok az veya hatta hiç bir ilişki yoktur. Yapılacak bir iş olmaması istirahat şeklinde sonuçlanmaz. Bir meşguliyetin olmaması açık bir tembellik olarak ta ortaya çıkmaz. Yapılacak bir iş, o işi yapmak için ayrılan zamana göre karmaşıklık ve önem yönünden doğru orantılı olarak genişler. Bu gerçek, amme idaresi açısından açık bir şekilde anlaşılmıştır. Ancak yaygın sonuçlarına fazla eğilen olmaz.

Son zamanlarda icat edilen bu kanun aşağıdaki istatiksels ispata dayanmaktadır. Konuyla ilgilenenlerin dikkatini çekmek üzere bu kanunun tanımını verdiği genel eğilimleri belirleyen faktörlerin açıklamasını yapmak gereklidir. Çeşitli teknik detayı atlayarak başlangıçta iki önemli dikkat çekici noktayı belirtelim. Şimdilik bunlar iki aksiyomatik cümleyle ifade edilebilir. Böylece; (1) Bir memur rakiplerini değil astlarını çoğaltmaya çalışır. (2) Memurlar birbirleri için gerekli işi yaratırlar.

Birinci faktörü iyi anlayabilmek için işlerinin çok fazla olduğunu düşünen A adlı kamu görevlisini tanıtalım. Bu aşırı işin gerçek mi, hayal ürünü mü olduğunu düşünmeden A'nın düşüncesinin (veya yanılığının) aslında orta yaşın normal bir belirtisi olan enerji azalmasından olduğunu kolayca gözleyebiliriz. Bu gerçek veya hayal ürünü ağır iş için genellikle üç türlü çözüm bulunabilir. Bu memur istifa edebilir. B adlı başka bir meslekdaşı ile işi bölüşebilir. Kendisine yardımcı olmak üzere D ve C adlı iki astın tayin edilmesini isteyebilir. Muhtemelen ilk iki çözümün tarihte görülmüş olması vaki değildir. Bu memur mutlaka üçüncü alternatifi seçecektir. İstifa ederse emeklilik haklarından kaybeder. B'nin hiyerarşide kendine paralel bir yere tayinin isterse W uzun zaman sonra olsa da emekli olduğu zaman onun yerine geçmek için kendisine bir rakip yaratmış olur. Bu nedenle en iyisi A'nın kendisine yardımcı olacak iki genci, C ve D yi istemesidir. Böylece sonunda işi bu ikisi arasında ikiye bölerek iki işi birden bilen tek adam olmak şerefine nail olur. Bu noktada işin yapılabilmesi için C ve D nin birbirinden ayrılamaz olmaları gereklidir. Yalnız C nin tayini olanaksızdır. Neden? Çünkü yalnız olursa işi A ile paylaşabilir. Böylece C, A nın tek takipçisi olarak başlangıçta red edilen B alternatifi gibi A ile

aynı statüye gelebilir. Bu nedenle aslar en azından iki veya daha fazla olmalıdır. Böylece bir diğerinin terfi etmesi korkusuyla aslar düzene girerler. Eğer C işlerinin çokluğundan şikâyet ederse (mutlaka edecektir) A, C'nin talebiyle iki yardımcının C'ye asistan olarak tayinini ister. Bu durumda C ile D arasında bir sürüşmeyi önlemek için hemen hemen aynı derecede işle yükü olan D için de iki yardımcı talep eder. Böylece E, F, G ve H'nin tayiniyle A'nın terfi mutlak zorunlu hale gelir.

Daha önce bir memurun yaptığı işi artık yedi kişi yapmaktadır. İşte burada (2) nci faktör işlemeye başlar. Çünkü bu yedi kişi birbirleri için o kadar çok iş yaratırlar ki A tek başına olduğundan çok fazla işle uğraşmaya başlar. Gelen bir evrak önce bu altı kişiyi dolaşır. Memur E, bu işin F'ye ait olduğunu düşünür. F, C'ye bir cevap müsvettesi hazırlar. C, D'ye danışmadan evvel bunu iyice değiştirir. D, bu işi düzenlemek üzere G'yi görevlendirir. Bu arada G izine gideceğinden dosyayı H'ye devreder. H, D tarafından imzalanan bir yazı hazırlar. D, bu yazıyı C'ye iade eder. C, bu son şekli kendine göre tekrar düzenleyerek A'ya ulaştırır. A ne yapar? Kafası bir sürü işle meşgul olduğundan bu yazıyı okumadan imzalamak için gerekli bütün mazeretlere sahiptir. Çünkü bu esnada W seneye emekli olacağı için onun yerine geçeceğini bu nedenle kendi yerine C'yi mi, yoksa D'yi mi geçirmesi gerektiğini düşünmektedir. G izin hakkını kesinlikle elde etmediği halde ona izin vermesi gerekmektedir. Ama onun yerine sağlık nedeniyle H'yi mi izine gönderse diye merak etmektedir. Çünkü H son zamanlarda solgun gözükmektedir. Bunun bir nedeni de, H'nin ailevi sorunlarıdır. Bunlardan başka F'nin bir konferansa katılmak için maaş veya ücret artışı sorunu, E'nin de başka bir bakanlığa geçmek için müracaatı vardır. Ayrıca A, D'nin evli bir sekreter hanımla seviştiğini, F ile G'nin kimsenin bilmediği nedenlerle birbirleriyle dargın olduğunu duymuştur. Bütün bu nedenlerle A, C'nin getirdiği yazıyı okumadan imzalamayı düşünür ve imzalayabilir de. Ama A ciddi bir adamdır. Meslekdaşlarının kendileri ve onun için yarattığı problemlerle (Bu memurların sadece varlıklarıyla yarattıkları problemler) doygun ve bıkkın olmakla beraber görevini ihmal edecek bir adam da değildir. Yazıyı bütün dikkatiyle okur. C ve H tarafından şişirilen paragrafları çizer. Yazı başlangıçta yetenekli (doğruluğu şüphelidir ya!) F'nin tercih ettiği şekle dönüşür. Ayrıca İngilizceyi de tashih eder. Bu yeni gençler de doğru dürüst gramer bilmemektedirler. Neticede yazıyı C ve H hiç dünyaya gelmemiş olsalardı kendi kendine yazacağı şekle dönüştürür. Aynı sonucu fazla memurla daha uzun zamanda elde eder. Kimse boş değildir. Herkes yapabildiğinin en iyisini yapmıştır. En sonunda akşamın geç saatlerinde A yuvasına doğru yola çıkmak üzere işini terk eder. Büronun son ışıkları sönerken çöken akşam karanlığı idari kargaşalığın bir gününün daha bittiğini ilân eder. Büroyu geç saatlerde en son terk edenlerden biri olan A'nın çöken omuzları, yorgun tebessümü ve ağaran saçlarıyla birlikte başarının cezalarını simgeler.

* C. Northcote Parkinson, Parkinson's Law (Boston: Houghton Mifflin Company, 1957, s. 2-7.